

Lausunto 20.10.2011

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry.
 Lausunnon valmistelija:
 Toiminnanjohtaja Niina Mykrä
 luontokoulut@luontokoulut.fi
 gsm 046-5888 031

Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Kirjaamo
 kirjaamo@minedu.fi

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton lausunto koskien Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa 2011-2016

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto on tarkastellut Opetus- ja kulttuuriministeriön 14.9.2011 lausunnon lähettämää luonnosta vuosia 2012–2016 koskevasta koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta, ja haluaa kiinnittää valmistelijoiden huomion luonto- ja ympäristökasvatuksen näkökulman vahvistamiseen suunnitelmassa. Hallituksen tavoitteena on kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta. Keinoina hallitusohjelma esittää ympäristökasvatuksen aseman vahvistamista ja konkreettisenä toimena luonto- ja ympäristökoulujen kehittämistä. Nämä tavoitteet eivät vielä näy kyllin selvästi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa.

Lähtökohtana myös ympäristötietoisuus

Hallitusohjelman mukaan

Hallituksen tavoitteena on tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristötekniikan ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta.

Ympäristötietoisuus kasvaa koulutuksen kautta, joten myös tämän hallitusohjelmatavoitteen tulisi olla mukana Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa.

Hallitusohjelma esittää ympäristötietoisuuden kasvattamisen keinoiksi ympäristökasvatusta, ja vielä tarkemmin luonto- ja ympäristökoulujen toiminnan kehittämistä:

Koulutus-, tiede- ja kulttuuripolitiikka:

- *Valmistellaan perusopetuksen tavoitteiden ja tuntijaon vuonna 2016 tapahtuva uudistaminen vahvistamaan ... ympäristökasvatuksen asemaa. (s.32)*
- *Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta ja luontokouluja kehitetään. (s.37)*

Ympäristöpolitiikka:

- *Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luonto- ja ympäristökoulujen asemaa vahvistetaan. (s.68)*

Luonto- ja ympäristökoulut toimivat kaivattuna tukena päivähoitolle ja kouluille luonto- ja ympäristökasvatuksessa sekä kestävästä elämäntavasta kasvatuksessa.

Ehdotammekin Koulutus- ja kehittämissuunnitelman Lähtökohdat -kappaleeseen lisäyksi seuraavaa:

Hallituksen tavoitteena on kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta. Ympäristökasvatuksen asemaa vahvistetaan kaikilla luokka-asteilla,

kaikissa oppilaitoksissa ja opettajainkoulutuksessa. Tavoitteen saavuttamiseksi ympäristökasvatusta korostetaan perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksessa, ja koulujen tukipalveluita, kuten luonto- ja ympäristökoulujen toimintaa, tuetaan.

Ympäristökasvatus ja kasvatus kestäväan elämäntapaan osana väestön koulutustaso ja osaamista

Jotta ympäristönäkökulmat saisivat ansaitsemansa painoarvon suunnitelmassa, ympäristökasvatus ja kasvatus kestäväan elämäntapaan tulisi nostaa omaksi alaluvukseen luvussa *Väestön koulutustaso ja osaaminen*. Ehdotamme seuraavaa:

Otsikko: Ympäristökasvatusta ja kasvatusta kestäväan elämäntapaan vahvistetaan

Hallituksen tavoite tehdä Suomesta hiilineutraali yhteiskunta viittaa ilmastonmuutokseen, jota monet pitävät ihmiskunnan pahimpana ongelmana kautta historian. Väestönkasvu sekä tekniikan kehittymisen myötä lisääntyneet uhkat asettavat haasteita myös biodiversiteetille sekä maaperän, ilman ja veden laadulle sekä kaikille elämää ylläpitäville järjestelmille. Ympäristön hyvinvointi on kuitenkin edellytys hyvälle elämälle ja kestävälle taloudelle. Ympäristökasvatus ja kasvatus kestäväan elämäntapaan lisää valmiuksia ennaltaehkäistä ja hoitaa ympäristöongelmien aiheuttamia haasteita.

Toimenpide: Ympäristökasvatusta ja kasvatusta kestäväan elämäntapaan edistetään kaikissa oppilaitoksissa tukemalla henkilöstökoulutuksia ja suuntaamalla varoja tukipalveluille, kuten luonto- ja ympäristökouluille.

Koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelma

Koulutuksellista epätasa-arvoa on paljon myös ympäristökasvatuksen alalla. Monet opettajat ovat opiskelleet itse aikana, jolloin ympäristökysymyksiä ei tiedostettu yhteiskuntamme tulevaisuuden kannalta perustavanlaatuisiksi asiaksi. Nykypäivänä ympäristökasvatus on paljon kiinni opettajan henkilökohtaisesta kiinnostuksesta ja valmiuksista. Toivommekin lisäykseksi koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelmaan toimenpiteeksi:

Opettajainkoulutuksessa lisätään kaikkien oppiaineiden opetussisältöjen käsittelyä ympäristön näkökulmasta. Jo työssä olevia opettajia autetaan lähestymään opetussisältöjä myös ympäristön näkökulmasta tarjoamalla tukea esimerkiksi luonto- ja ympäristökoulujen verkoston kautta.

Tavoitteena aktiivinen ja ympäristövastuullinen kansalaisuus

Lapset ja nuoret toimivat aktiivisina kansalaisina ja täysipainoisina kuluttajina jo varsin varhaisella iällä. On tärkeää kasvattaa lapsia ja nuoria paitsi vaikuttamaan niihin asioihin, joita aikuiset päättävät lasten puolesta, myös kasvattaa heitä kiinnittämään huomiota omien itsenäisten päätöstensä vaikutuksiin. Kestävän elämäntavan kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen kautta saatavat tiedot ja taidot parantavat lasten ja nuorten kykyä huomioida oman toimintansa vaikutukset. Päiväkotien ja koulujen ulkopuoliset oppimisympäristöt ovat tärkeitä aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattamisessa.

Ehdotamme otsikon *Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus* muuttamista muotoon ***Tavoitteena aktiivinen ja ympäristövastuullinen kansalaisuus***. Ehdotamme lisättäväksi:

Aktiivisen kansalaisuuden tärkeä osa-alue on ympäristövastuullisuus. Koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen käytöllä tuetaan lasten ja nuorten kykyä liikkua ja hyödyntää elinympäristöään, sekä toimia aktiivisena kansalaisena.

Toimenpide: Kasvatusta tietoiseksi kansalaiseksi ja kuluttajaksi tuetaan lisäämällä ympäristökasvatusta ja kestävän elämäntavan kasvatusta, sekä antamalla tukea koulun ulkopuolisille asiantuntijatahoille, jotka voivat olla tässä avuksi oppilaitoksille.

Varhaiskasvatus ja perusopetus

Myönteinen luontosuhde on tärkeä ympäristötietoisuuden kasvamisen kannalta. Luonnossa liikkuminen kehittää tutkimusten mukaan myös motoriikkaa paremmin kuin rakennettu ympäristö, ja luonnossa liikkumisella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia myös henkiseen ja psyykkiseen terveyteen. Esimerkiksi ADHD-ongelmaisten lapsien on todettu rauhoittuvan ja keskittyvän paremmin luonnon ympäristöissä. Niinpä haluaisimme sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen alkukappaleisiin liisäykset:

Varhaiskasvatuksella luodaan perusta lapsen elinikäiselle oppimiselle, tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle sekä hyvinvoinnille ja , terveydelle ja luontosuhteelle.

Perusopetuksessa luodaan edellytyksiä lapsen elinikäiselle oppimiselle, tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle sekä hyvinvoinnille, terveydelle, luontosuhteelle ja ympäristövastuullisuudelle.

Luonto- ja ympäristökoulut päivähoidon ja perusopetuksen tukena

Hallitusohjelmassa on tuotu esille kahdessa kohdassa luonto- ja ympäristökoulutoiminnan kehittäminen ja aseman vahvistaminen. Olisi siten varsin perusteltua nostaa myös luonto- ja ympäristökoulut omaksi luvukseksi (vrt. alaluku "Taiteen perusopetuksen saatavuutta parannetaan"). Jotta luonto- ja ympäristökoulujen toiminta voisi vakiintua, tarvitaan pysyvää rahoitusta hankerahoitusten sijaan.

Ehdotuksemme suunnitelmaan lisättäväksi alaluvuksi on:

Luonto- ja ympäristökouluopetuksen saatavuutta parannetaan

Suomessa on tällä hetkellä noin kolmekymmentä luonto- ja ympäristökoulutoimintaa tarjoavaa tahoa. Luonto- ja ympäristökoulut toimivat päivähoidon ja koulujen tukena luonto- ympäristö- ja kestävän elämäntavan kasvatuksessa. Suuri osa päiväkodeista ja oppilaitoksista ei ole vielä luonto- ja ympäristökoulupalvelujen piirissä. Luonto- ja ympäristökoulutoiminnan alueellista tarjontaa, saatavuutta ja saavutettavuutta tulee laajentaa.

Toimenpiteet:

Edistetään luonto- ja ympäristökoulutoiminnan tarjontaa, saatavuutta ja saavutettavuutta kehittämällä valtionosuusjärjestelmää luonto- ja ympäristökouluille.

Tuetaan niiden jo olemassa olevien tahojen verkostoitumista, jotka tarjoavat päiväkodeille ja kouluille tukea luonto-, ympäristö- ja kestävän kehityksen kasvatuksessa.

Laatukriteerit tukemaan koulujen toimintaa

Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategiassa ja sen toimeenpanosuunnitelman vuosille 2006-2014 on esitetty, "että kaikkiin koulutusorgani-

saatioihin laaditaan oma kestävä kehityksen toimintaohjelma vuoteen 2010 mennessä. Sen tulisi olla osa toiminta- ja taloussuunnitelmaa ja laadunhallintaa. Tavoitteena on, että 15 prosenttia päiväkodeista, kouluista ja oppilaitoksista on saanut ulkoisen tunnuksen tai sertifikaatin kestävä kehityksen toiminnastaan vuoteen 2014 mennessä." Kestävä kehityksen toimintaohjelma on jo pitkällä monissa paikoissa, mutta joissakin kunnissa ja oppilaitoksissa asiaan ei ole vielä paneuduttu.

Ehdotamme, että kestävä kehityksen ohjelmat huomioitaisiin lisäksi laatuksiteereissa seuraavasti:

*Edistetään perusopetuksen laatuksiteerien käyttöönottoa valtionavustuksin sekä järjestämällä koulutusta alueellisen yhteistyön edistämiseksi perusopetuksen laatuksiteereissä. Perusopetuksen laatuksiteerit päivitetään ja niihin sisällytetään mm. **kestävän kehityksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan laatuksiteerit.***

Kestävä kehityksen laatuksiteerinä on jokaisen koulun oma kestävä kehityksen toimintaohjelma. Toimintaohjelma on osa toiminta- ja taloussuunnitelmaa ja osa laadunhallintaa. Lisäksi ainakin 15%:lla päiväkodeista, kouluista ja oppilaitoksista on jokin ulkoinen tunnus tai sertifikaatti, kuten vihreä lippu tai OK-KA-säätiön kestävä kehityksen sertifikaatti.

Opettajat ja muu henkilöstö

Opettajat ja muu henkilöstö ovat keskeisessä asemassa kestävä elämäntapaan kasvattamisessa. Sekä opettajankoulutuksessa että täydennyskoulutuksessa tulee huomioida ympäristökasvatuksen tarpeet.

Ehdotamme seuraavia lisäyksiä:

*Opettajien peruskoulutuksen painopisteenä ovat hallituskaudella tehtävät rakenteelliset ja pedagogiset uudistukset. Opettajankoulutuksen kehittämisen painopisteitä ovat erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus ja ohjaus, **ympäristökasvatus ja kestävä elämäntapa kasvatus**, koulun ulkopuolisten ja erilaisten oppimisympäristöjen kehittäminen, monikulttuurisuus kysymykset sekä kodin ja koulun yhteistyö ja yhteistyö työelämän kanssa. Luodaan oppilaitosjohdolle tarkoitettu moduuleista koostuva koulutusohjelma. Lukiokoulutuksen opettajien pedagogisia valmiuksia kehitetään.*

*Valtion rahoittamaa opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta kohdennetaan koulutukseen, joka parantaa opetus- ja muun henkilöstön valmiuksia **ottaa huomioon kestävä kehityksen edellyttämät haasteet sekä** kohdata erilaisia oppijoita, ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja edistää monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa tarvittavia valmiuksia sekä monipuolisten oppimisympäristöjen, **myös luontoympäristöjen**, käyttöä ja tieto- ja viestintäteknikan hyödyntämistä.*

Toivomme, että ottaisitte edellä mainitut tärkeät ympäristökasvatukseen liittyvät seikat huomioon Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa 2011-2016 viimeistelllessänne.

Ystävällisin terveisin

Luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry

Niina Mykrä
Toiminnanjohtaja

Olli Viding
Puheenjohtaja